

Vrouwen en magie in een jeugdroman

Celia Rees' *Heksendochter* besproken

In juni 2001 kwam Celia Rees voor een kort bezoek naar Nederland. Kort daarvoor was haar jeugdroman Heksendochter in Nederlandse vertaling bij uitgeverij Van Goor verschenen. Een boek waarin veel historische elementen zijn samengevoegd tot een prachtig maar vooral ook spannend verhaal. Tijdens onze ontmoeting spraken we over de historische achtergrond van Heksendochter, maar ook over het onderwijs, waar Rees ooit haar carrière begon als docent Engels. Een schrijfster die de juiste toon te pakken heeft als het om jongeren gaat en thema's aankaart die ook jongeren anno 2001 zullen aanspreken.

Hannie Humme

Celia Rees werkte zestien jaar in het voortgezet onderwijs als docent Engels. In Groot-Brittannië is zij een bekend jeugdboekenschrijfster en een veelgevraagd auteur voor lezingen. Rees stopte dan ook niet met lesgeven aan jongeren omdat ze het niet meer zag zitten. Ze kreeg het eenvoudigweg te druk met schrijven en het geven van lezingen op scholen. Haar onderwijservaring komt haar daarbij nog steeds van pas. Ze is gewend te spreken voor jongeren en kent de situatie op scholen voor voortgezet onderwijs. 'I've been there, I've seen it, I've done it,' zo stelt zij het lachend.

Het samenwerken met leerlingen, het vertellen van verhalen, het deel van een schoolteam zijn, dat vindt Rees de positieve aspecten van het onderwijs. Als negatief ervoer ze vooral de constante werkdruk. En nog belangrijker: al haar creativiteit werd er opgebruikt. Toch geeft Rees nog steeds les, op de Britse equivalent van de Nederlandse

Volksuniversiteit geeft zij aan volwassen cursussen schrijven voor kinderen.

Hekserij

Heksendochter is het derde boek van Rees dat in Nederlandse vertaling verscheen. Het boek is niet opgebouwd als een dagboek met steeds een datum boven een tekstfragment, maar het zijn losse aantekeningen gemaakt op losse vellen papier, die later in de voering genaaid zijn van een lappendeken. Deze 99 losse velletjes papier vormen samen het manuscript van Mary Newbury. Dit manuscript is de kern van het verhaal dat door een gefingeerde onderzoekster tot een geheel is gebracht. De losse papiertjes vormen samen de geschiedenis van Mary, die begint in maart 1659, als haar grootmoeder op beschuldiging van hekserij wordt opgehangen, en eindigt in november 1660, als Mary overhaast moet vluchten voor dezelfde verden-

king. Het leven van de veertienjarige Mary verandert totaal als haar grootmoeder ter dood wordt gebracht. Geholpen door haar moeder, die zij tot dan toe nooit heeft gekend, slaagt Mary erin naar Amerika te vluchten. Daar trekt ze verder de wildernis in met de groep puriteinen die omwille van hun geloof Engeland moesten verlaten. De puriteinen laten zich vooral leiden door hun strenge dominees die zichzelf als profeten van God zien en strenge geloofsregels voor de gemeenschap instellen. Mary woont bij Martha Everdale, een alleenstaande vrouw die genezeres is, en bij Jona, apotheker en weduwnaar, en zijn zoon Tobias. Naast hen woont de familie Rivers, die op hetzelfde schip de oversteek naar Amerika heeft gemaakt. Met dochter Rebecca raakt Mary bevriend. Al op het schip ontdekt Mary dat ook zij, net als haar grootmoeder, over helderziende gaven beschikt. Onder de bemanningsleden gaat het gerucht dat er een heks aan boord is omdat iemand een haas gezien zou hebben die over het dek rende. Als Mary contact zoekt met twee inheemse bewoners, Blauwe Gaai en zijn grootvader, Witte Arend, vertelt de oude man dat er een bijzondere haas in de buurt rondzwervt. Deze haas zou volgens hem Mary's grootmoeder kunnen zijn die haar wil beschermen, maar die ook op zoek kan zijn naar wraak. Als de oogst dreigt te mislukken, de

vrouw van de dominee met haar kind bij de bevalling sterven en een aantal jonge meisjes zich vreemd gaan gedragen, keert de gemeenschap zich tegen Mary. Beschuldigd van hekserij moet ze overhaast vluchten voor haar leven. Haar dagboek, ingenaaid in de lappen- deken en de kist die ze van haar moeder kreeg moet ze achterlaten.

Thema's

Centrale thema's in *Heksendochter* zijn tolerantie, onafhankelijkheid, in je zelf geloven, blijven wie je bent, dus oprecht zijn. Thema's die jongeren zullen aanspreken. Ook al speelt het verhaal zich af in de zeventiende eeuw, veel jongeren worstelen vandaag de dag met dezelfde problemen. Je eigen

weg vinden, zelfs als de omstandigheden waarin je verkeert je een bepaalde richting opduwen. Zelf keuzes maken, zoals Mary die meegaat met de puriteinen de wildernis in, terwijl ze ook kan kiezen voor een betrekkelijk veilig leven in een Amerikaanse kustplaats. Rees is van mening dat in het leven niet altijd alles gebeurt zoals je het wilt, het leven overkomt je. Dat leven scheidt in *Heksendochter* Mary en Jack, de matroos op het schip dat haar naar Amerika brengt, zo gaat dat nu eenmaal. Ook jongeren weten niet wat de toekomst brengen zal, zelfs niet wanneer ze in staat zouden zijn in de toekomst van anderen te kijken. Elk mens is een slachtoffer van geluk en/of ongeluk en daar zul je het mee moeten doen. Het leven dwingt je telkens de draad weer op te pakken, daarin kun je niet altijd zelf keuzes maken. Vooral jongeren zullen dit thema herkennen. Ze moeten naar school, moeten naar hun baantje bij de supermarkt, moeten leren, moeten van hun ouders maar aan de andere kant kunnen ze voor een deel ook zelf kiezen. Wie hun vrienden zijn, wanneer en waar ze uit gaan. Maar ook hoe ze hun krachten kunnen gebruiken.

Emigranten

Rees heeft veel bewondering voor de eerste emigranten die naar Amerika gingen, vooral de manier waarop zij hun gemeenschappen opbouwden omgeven door dichte bossen en onontgonnen woestenij. Deze bewondering komt voort uit haar studie Amerikaanse geschiedenis. Veel puriteinen verlieten aan het eind van de Engelse burgeroorlog het Britse eiland. Tijdens de oorlog hadden zij aan de kant van Charles II gestaan en toen deze de oorlog verloor, moesten de puriteinen uiteindelijk hals over kop vluchten. Zij waren de stichters van de eerste gemeenschappen in New England en

uiteindelijk van de Verenigde Staten. In een gemeenschap moesten regels komen om deze te kunnen besturen. In de geïsoleerde gemeenschappen in Amerika was meer gelegenheid voor een eigen interpretatie van deze regels binnen het geloof. Als er een sterke man binnen een gemeenschap opstond, dan kon deze een eigen separate stroming stichten. Deze stromingen waren soms zeer extreem. Ze werden door gematigden verder het land ingestuurd en stichtten diep in de wildernis hun eigen steden. Eerwaarde Johnson speelt in *Heksendochter* een dubieuze rol door zichzelf steeds meer macht toe te kennen. Zijn uren duren de preken gaan vooral over de duivelse invloeden van de indianen en van heksen en demonen. In eerste instantie leefden de puriteinen en de oorspronkelijke bevolking van Amerika, de indianen vredig naast elkaar. Pas later kwamen er vooral door toedoen van derden, oorlogen. Veel indianen stierven aan de ziekten die de Engelsen meenamen en waartegen zij geen resistentie hadden. Wederzijds begrip was er nauwelijks, de nieuwkomers en de oorspronkelijke bevolking van Amerika waren daar te verschillend voor. De Europeanen beschouwden de indianen vooral als wilden die een verbond met de duivel hadden gesloten.

Feministische geschiedenis

Aan het eind van de zeventiende eeuw was in Europa de heksenjacht op zijn hoogtepunt. Tussen 1560 en 1632 zijn ongeveer 100.000 vrouwen als heks verbrand of opgehangen. Vanuit Engeland kwamen heksenjagers naar Amerika, waar ze vooral huis hielden in de kleine gemeenschappen van puriteinen. Angsten aangewakkerd door het onbekende land, bijgeloof en vooroordelen maakten dat vooral in New England aan de oostkust nog veel vrouwen

als heks werd opgehangen. Waar in de ene gemeenschap helderziendheid en genezing brengen als een misdaad werd gezien, zo beschouwden de oorspronkelijke inheemse bevolking van Amerika mensen met deze gaven als hun sjamanen. Mary uit *Heksendochter* beweegt zich constant tussen deze twee werelden.

Naast de geschiedenis van de puriteinen en de heksenjachten komt de feministische geschiedenis uit de zeventiende eeuw naar voren. Deze stond als voorbeeld voor de vrouwenrollen in *Heksendochter*. Vrouwen moesten altijd vechten om te overleven, moesten na de dood van hun echtgenoot of als ze alleenstaand waren zelf voor hun inkomen zorgen. Rees is er in *Heksendochter* in geslaagd een aantal karakters neer te zetten die feministisch zijn, zoals Martha, die als vroedvrouw en genezeres werkt, en natuurlijk Mary, die zelfbewust haar eigen keuzes bepaalt.

Heksendochter is gebaseerd op een groot aantal historische feiten die Rees samengevoegd heeft in één verhaal dat tot het eind toe spannend is. Rees denkt dat jongeren geen boeken lezen om de boodschap alleen. Haar boeken zijn een mix van ingrediënten die je in een triller en in een historische roman kunt vinden. Spanning is waar het om draait. Een sfeer creëren zonder dat de lezer weet waar het heen gaat. In thrillers is het vooral belangrijk dat de lezer aan het eind de aanwijzingen kunt teruglezen en in het verhaal kan plaatsen.

Rees is bezig met het schrijven van het vervolg op *Heksendochter* dat in deze tijd speelt. Achterin het boek is het emailadres opgenomen van de vrouw die zogenaamd de velletjes papier tot één verhaal heeft gemaakt. Zij zal ook het vervolg op *Heksendochter* vertellen waarin een native meisje, Agnes Herne, naar voren komt. Agnes is helder-

ziend en herkent aspecten uit het verhaal van Mary. Agnes gaat op zoek naar haar wortels. Haar tante is een sjamaan en blijkt een verre nazaat van Mary. Of ook het vervolg op *Heksendochter* in Nederlandse vertaling zal verschijnen, blijft voorlopig nog onduidelijk. Laten we hopen van wel.

Hannie Humme is docent Nederlands op het Visser 't Hooft Lyceum in Rijnsburg. Daarnaast publiceert zij onder andere in vaktijdschriften voor leesbevorderaars over met name interculturele kinder- en jeugdliteratuur en is zij jeugdboekenrecensent.

